

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARINDA KİLİT DENETİM KONUSU AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ*

Prof. Dr. Aydın KARAPINAR**

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DÖLEN***

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Aralık 2020, 22(4), 763-780

ÖZ

Bu çalışmada, Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören şirketlerin 31.12.2018 tarihi denetim raporunda açıklanan kilit denetim konularının sektörler, denetim firmaları ve denetim görüş türü itibarıyla karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen 374 denetim raporunda toplam 707 tane kilit denetim konusu açıklanmıştır. Açıklanan kilit denetim konuları sayıları sektörler ve denetçi görüşüne göre farklılık göstermektedir. Dört büyük bağımsız denetim firmasının belirlediği kilit denetim konusu sayısı ile diğer bağımsız denetim firmalarının belirlediği kilit denetim konu sayıları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma ile farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin oluşturduğu bir örneklem üzerinden kilit denetim konuları analiz edilerek, yatırımcı açısından sektörel olarak riskli alanlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Kilit Denetim Konuları, Denetim Raporu, Dört Büyükler

JEL Sınıflandırması: M40, M42

EXPLANATIONS OF KEY AUDIT MATTERS IN INDEPENDENT AUDIT REPORTS: THE CASE OF TURKEY

ABSTRACT

The key audit matters of companies traded in İstanbul Stock Exchange explained in the audit report dated 31.12.2018 were compared regarding sectors, auditing companies and auditing opinion within the scope of the analysis. According to the result of the study, a total of 707 key audit matters in 374 audit reports were explained.

* Makale Geliş Tarihi: 16.08.2020; Makale Kabul Tarihi: 08.11.2020

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, aydin.karapinar@hbv.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7189-8733

*** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, tugba.dolen@hbv.edu.tr, orcid.org/0000-0003-3230-0318

Atıf (Citation): Karapınar, A. ve Dölen, T. (2020). Bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konusu açıklamaları: Türkiye örneği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(4), 763-780. <https://doi.org/10.31460/mbdd.781322>

The number of the explained key audit matters vary according to the sectors and auditor's viewpoint. It was concluded that there was a significant difference between the number of key audit matters determined by four major independent auditing companies and the key audit matters determined by other independent auditing companies. Key audit matters were analyzed through a sample formed by active companies in different sectors and the risky fields in terms of the investors in the sectors were revealed.

Keywords: Independent Audit, Key Audit Matters, Audit Report, Big Four

JEL Classification: M40, M42

1. GİRİŞ

Bağımsız denetimin temel amacı, finansal tablolarda yer alan bilgilerin kullanıcılar açısından güven derecesini arttırmaktır. Bağımsız denetim raporlarına duyulan güveninin artması, bağımsız denetim rapor kalitesinin artırılması ile mümkündür. Bağımsız denetim raporlarında kullanılan standart cümleler, denetçinin şirkete ilişkin tespitlerini ve değerlendirmelerini tam olarak kamuoyu ile paylaşmasını engellemekte ve denetim kalitesini düşürmektedir.

Uluslararası Denetim Standartlarında, 2015 yılında değişiklik yapılarak, 15 Aralık 2016 tarihi veya sonrasında yayınlanan raporlar için kilit denetim konusu (KDK) açıklama zorunluluğu getirilmiş ve denetim rapor formatı değiştirilmiştir. Bu değişikliğin temel nedenleri;

- Önemli hususların finansal tablo kullanıcılarına açıklamak (Sirois ve diğerleri 2018, 141),
- Denetçi raporunun iletişimsel değerini artırmak (Koehler ve diğerleri 2016, 2),
- Denetçiler ve kullanıcılar arasındaki bilgi asimetrisini azaltmak ve denetim raporundaki bilgi içeriğini artırmak (Pinto ve Morais 2018, 2) olarak ifade edilmektedir.

KDK'ları, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde, denetçinin mesleki muhakemesine göre en çok önem arz eden konular olup, üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konulardan seçilir (BDS 701, M.5). KDK'ların işletmelere ve içinde bulunulan özel durumlara göre farklılıklar göstermesi beklenmektedir.

KDK'larının denetim raporunda açıklanmasının, yatırımcılar ve diğer finansal tablo kullanıcıları açısından denetim raporunun iletişimsel değerini arttırması beklenmektedir (PCAOB 2013, 6). Ayrıca, KDK, finansal tablo kullanıcılarının karar vermelerinde önemli olabilecek konulara odaklanmalarına yardımcı olmak için bir yol haritasıdır (IAASB 2011 paragraf 36).

Çalışmamızda BİST'de işlem gören şirketlerin, 31.12.2018 tarihli denetim raporları esas alınarak, KDK açıklamaları incelenmiştir. Araştırma tarihi itibarıyla 374 şirketin denetim raporlarına ulaşılmıştır. İnceleme kapsamında KDK açıklamalarının sektörler, denetim firmaları ve görüş türü itibarıyla karşılaştırılması yapılmıştır.

Çalışmamızda öncelikle, konuya ilişkin düzenlemeler ele alınmış, sonrasında literatür taramasına yer verilmiştir. Araştırma amacı, yöntemi ve bulguları ayrı bölümler halinde ele alınmıştır. Araştırmada son olarak değerlendirme ve sonuç bölümlerine yer verilmiştir.

2. KİLİT DENETİM KONULARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

1970'lerden bu yana denetim rapor kalitesi üzerine birçok tartışma yapılmaktadır (Koehler ve diğerleri 2016, 2). Denetçi raporunda verilen bilgilerin gerçekte yatırımcının karar vermesinde kullanıldığına dair çok az kanıt bulunmaktadır (Sneller ve diğerleri 2016, 140). Denetim raporunda verilen bilgilerin bilgi kullanıcılarının ihtiyacına yönelik olması ve denetim rapor kalitesi üzerine yapılan tartışmalara karşılık vermek için Denetim Kalitesi Merkezi (CAQ), Avrupa Komisyonu (EC), Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), Halka Açık Şirketler Muhasebe ve Gözetim Kurulu (PCAOB) ve Finansal Raporlama Konseyi (FRC) denetim raporlama modelini değiştirme üzerine çalışmalar başlatmışlardır.

Denetim rapor modeli ve KDK'larına ilişkin düzenlemeler ilk olarak İngiltere'de 2013 yılında FRC tarafından gerçekleştirilmiştir. Denetçi yargısına daha fazla önem verilmesi, denetim raporunun kalitesinin ve değerinin artırılmasına yönelik önemli yanlışlık risklerinin raporlanmasıyla ilgili düzenlemeler İngiltere'de 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. İngiltere'de FRC tarafından, ilgili düzenlemeler 30 Eylül 2013 tarihinde ve bu tarihten sonra sona eren finansal yıllar için geçerli kabul edilmiştir (Masdor ve Shamsuddin, 2018, 1109). Benzer şekilde; 537/2014 sayılı AB düzenlemesi, denetim raporunun, önemli yanlışlık risklerinin bir tanımını, bu risklere ilişkin denetim prosedürlerinin bir özetini içermektedir. (Sierra-Garcia ve diğerleri 2019, 2). FRC ve Avrupa Birliği tarafından yapılan bu düzenlemeler, "kilit denetim konuları" adı altında gerçekleşmemiş ancak önemli yanlışlık risklerinin tespiti ve denetim raporunda bu risklerin gerekçeleriyle açıklanması boyutuyla KDK'larına benzerlik göstermektedir.

Tablo 1'de IAASB, PCAOB, Avrupa Birliği, İngiltere ve Türkiye'de yapılan KDK'larıyla ilgili düzenlemeler görülmektedir.

Tablo 1. Kilit Denetim Konularına İlişkin Düzenlemeler

	IAASB	PCAOB	Avrupa Birliği	İngiltere	Türkiye
Düzenleme Tarihi	Ocak 2015	Haziran 2017	Mart 2014	Haziran 2013	Mart 2017
Yürürlüğe Girme Tarihi	15.12.2016	15.12.2017	17.06.2017	30.09.2013	01.01.2017

Denetim Raporuna Getirilen Yenilikler	Kilit Denetim Konuları (KDK)	Kritik Denetim Konuları (CAM)	Denetçinin denetim görüşünün denetimle önemlilik anlamı riskleri tespit etmesi ve bunları gerektirmesi.	Önemli yanlışlık risklerinin raporlanması	Kilit Denetim Konuları (KDK)
--	------------------------------	-------------------------------	---	---	------------------------------

ABD’de PCAOB, kritik denetim konuları (CAM) üzerine düzenlemeler yaptığı “AS 3101 Denetçinin Sınırlı Olumlu Görüş Bildirdiğinde Finansal Tabloların Denetimine İlişkin Raporu” standardı 15.12.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kritik denetim konularının açıklanması borsada işlem gören büyük işletmeler için 30 Haziran 2019, diğer işletmeler için ise 15 Aralık 2020 tarihinde veya sonrasında yayımlanan raporlar için zorunlu hale gelmiştir. Kritik denetim konusu, denetim komitesine iletilen veya iletilmesi istenen finansal tabloların denetiminden kaynaklanan ve finansal tablolar için önemli olan hesaplara veya açıklamalara ilişkin konuları içermektedir (AS 3101, md 11).

IAASB, 2015 yılında “ISA 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” standardını yayımlayarak KDK’larına ilişkin düzenlemeler yapmıştır. KDK’ların açıklanması 15 Aralık 2016 tarihi veya sonrasında yayımlanan raporlar için zorunlu hale gelmiştir. Standarda göre, KDK’larının bildirilmesi ya da hangi sayıda olacağı zorunluluk içermemektedir. IAASB, denetim raporlarında açıklanması beklenen KDK sayılarının, 2 ile 7 adet (Cordoş ve Fülöp 2015, 133) olabileceği hakkında görüş bildirmiştir.

Gelişmiş ülkelerde yatırımcının daha fazla bilgilendirilmesi ihtiyacından doğmuş bu süreç ülkemizde de, uyum çalışmaları kapsamında ele alınmıştır. 2017 yılında Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), “BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” Standardını yayımlamıştır. Standart; borsada işlem gören işletmelerin 01/01/2017 tarihinde ve sonrasında, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu uyarınca denetime tabi diğer şirketlerin ise 01/01/2018 tarihinde ve sonrasında başlayacak hesap dönemlerinin denetimi için uygulanma zorunluluğu getirmiştir.

BDS 701 standardına göre, KDK’ları, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde, denetçinin mesleki muhakemesine göre en çok önem arz eden konular olup, üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konulardan seçilir (BDS 701, M.5). KDK’lar, denetçi tarafından yüksek risk altındaki alanlar dikkate alınarak belirlenmelidir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

IAASB standartlarında, KDK'lar, PCAOB tarafından yayınlanan standartlarda ise "Kritik Denetim Konuları" olarak adlandırılan konular üzerinde yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, denetçi ve yatırımcı görüşleri, denetçinin yükümlülükleri, kilit denetimin yararları, sermaye piyasalarının tepkileri üzerine çalışmalara rastlanmaktadır. Bu kapsamda literatürde öne çıkan ve araştırmamızla ilgili olan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Bedard ve diğerleri (2014), Fransa'da JOA (Justification of Assessments) ile kilit denetim uygulamalarının benzer olduğunu savundukları araştırmalarında; finansal piyasaların JOA açıklamalarına olan tepkisini ölçmüşlerdir. Bunun için; 2000-2011 yılları arasında yayınlanan 953 bağımsız denetim raporu incelenmiş ve finansal piyasaların JOA açıklamalarına tepkisiz kaldığı ve yatırımcılar için önemsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Vik (2017) Norveç'teki beş büyük denetim firması (BDO, Deloitte, EY, KPMG ve PwC) arasında kilit denetim uygulama farklılıklarını ortaya koymak için yürüttüğü yüksek lisans tez çalışmasında KDK sayılarını ve açıklamalarını karşılaştırmıştır. Denetim firmalarının raporlarında KDK'larını tanımlamak yerine konunun denetimde nasıl ele alındığı konusu üzerinde durduklarını ortaya koymuşlardır. KDK raporlama uygulamalarında Norveç'teki beş büyük denetim firması arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Li (2017) Çin'de yürüttüğü çalışmasında, KDK'ların maliyet ve faydalarını araştırmıştır. 2016 tarihinde borsada işlem gören 84 şirketin denetim raporuna dayanarak yürüttüğü çalışmada KDK'ların açıklanmasının, yabancı ülkelerin KDK'larının içeriği ve şekli ile karşılaştırıldığında çok sınırlı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Çin'de KDK'ların açıklanmasının önemli bir fayda sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Pinto ve Morais (2018), 2016 yılında KDK açıklanan İngiltere'deki FTSE 100, Fransa'daki CAC 40 ve Hollanda'daki AEX 25'teki toplam 142 şirkette yürüttüğü çalışmalarında, KDK sayısını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Denetim ücreti ve faaliyet alanları sayısı ile açıklanan KDK sayısı arasında pozitif bir ilişki olduğunu, bankacılık sektörü ve açıklanan KDK sayısı arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca firmaların finansal risk düzeyi arttıkça KDK sayısının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Kültür ve kurumsal faktörlerin denetçilerin KDK'larını ifşa etme konusundaki kararlarını etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Uzay ve Köylü (2018) çalışmalarında, BİST imalat sektöründe faaliyet gösteren 170 şirketin bağımsız denetim raporlarındaki KDK'larını değerlendirmişlerdir. Araştırma bulgularına göre en fazla raporlanan KDK'larının; hasılat, maddi duran varlıklar, ticari alacaklar ve stoklar konuları olduğu tespit edilmiştir.

Kavut ve Güngör (2018), KDK ile ilgili standardı ve uygulamasının temel unsurlarını açıklamış ve BİST-100 Şirketlerinin 2017 faaliyet yılı bağımsız denetim raporlarında bildirilen KDK'larının içerikleri açısından analizini yapmışlardır. Araştırmada KDK içerikleri ve sektörel dağılımları tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; en çok KDK imalat sektöründe yer alırken en az ise eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler, gayrimenkul faaliyetleri, idari ve destek hizmet faaliyetleri sektörlerinde oluşturulmuştur. BİST-100 şirketlerinin %80'inin dört büyükler tarafından denetlendiği ortaya konulmuştur. Şirketlerin bağımsız denetim raporu görüşleri incelenmiş, 96 şirketin denetim raporundan, 84'ünde olumlu görüş ve 12 şirkette ise sınırlı olumlu görüş yer aldığı tespit edilmiştir.

Doğan (2018), KDK'yı ve KDK'nın yeni denetim standardı ISA/BDS 701'e uygun olarak nasıl belirleneceğini, bağımsız denetçi raporunda nasıl bildirileceğini incelemek ve açıklamak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Denetçinin kalıplaşmış ifadelerden kaçınması, denetim kuruluşlarının standart hükümlerin uygulanabilmesi için denetim metodolojilerini güncellemeleri, denetim ekiplerine yeni hükümler konusunda uygun bir şekilde eğitim vermeleri, KDK'yı denetimin planlanması aşamasında dikkate alması ve denetimin yürütülmesi sırasında KDK'ları belirlemek amacıyla yeterli görüşmeleri yapması gerektiği sonucu ortaya konulmuştur.

Gökgöz (2018) çalışmasında, BDS 701 Standardı çerçevesinde KDK'ların belirlenmesi ve sunulması ile ilgili esasları açıklayarak, BİST'de işlem gören 140 şirketin 2017 mali yılına ilişkin bağımsız denetim raporlarında hangi KDK'ları belirlendiğine dair içerik analizi yapmıştır. BİST'deki şirketlerin 2017 yılına ilişkin denetim raporlarında en çok belirlenen KDK'larının sırayla; hasılat, ticari alacaklar, stoklar, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller ile ilgili olduğunu tespit etmiştir.

Sierra-Garcia ve diğerleri (2019) çalışmalarında denetçi ve müşteri özelliklerinin 2013-2016 döneminde İngiltere'deki FTSE 100 şirketlerinin denetim raporlarında açıklanan KDK'ların büyüklüğü ve türü üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Deloitte, EY ve KPMG'nin PwC'den daha az varlık düzeyinde risk KDK'ları rapor ettiği, KPMG ve BDO'da PwC'den daha az hesap düzeyinde risk KDK'ları bildirdiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca müşteri özelliklerinin denetim raporunda yer alan KDK sayısı ve türü ile ilgili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Akdoğan ve Sümbül (2019) çalışmalarında, BİST 100 firmalarının 2017 yılına ilişkin bağımsız denetimden geçmiş finansal sektörlerde hangi KDK'nın daha öne çıktığını, denetim görüşü ile bildirilen KDK arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu KDK'larına karşılık hangi prosedürlerin uygulandığını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla BİST 100 endeksinde yer alan 100 firmanın bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, şirketlerde en çok bildirilen KDK sırasıyla hasılat, maddi ve maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesi ve karşılıklar/yükümlülükler olmuştur. En çok KDK imalat sektöründe yer almaktadır. Denetim kapsamı ve kalitesinin artırılması için yabancı ülke

uygulamalarında olduğu gibi, önemlilik kriterlerinin sunuma dahil edilmesi önerisinde bulunmaktadır.

Çağırın ve Varıcı (2019) çalışmalarında, BİST’de faaliyet gösteren imalat sektöründeki 171 işletmenin 2017 yılındaki denetim raporlarının içerik analizini gerçekleştirmiştir. Denetim raporları incelenen işletmelerin KDK sayısı, KDK sunulma şekli, denetim raporu sayfa sayısı, denetimi yapan bağımsız denetim kuruluşu, denetim raporu görüş türü ve işletmelerin yer aldığı alt sektör dikkate alınarak tanımlayıcı istatistikler ve frekans analizine ilişkin bilgi verilmiştir. Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre alt sektörlerle ve bağımsız denetçi görüş türüne göre işletmelerin KDK sayısında anlamlı bir farklılığın olmadığı, bağımsız denetim kuruluşları bakımından ise işletmelerin KDK sayıları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Hau ve Lau (2019) çalışmalarında denetim raporlama değişikliklerinin Yeni Zelanda’da denetim kalitesi ve denetim ücretleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. KDK’ların açıklanmaya başlanmasıyla denetimin kalitesinin ve denetim ücretlerinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

İşseveroğlu (2019), BİST 100 endeksindeki sigorta şirketlerinin 2017 ve 2018 yıllarında belirlenen KDK’ların, önemi ve açıklamalarıyla ilgili içerik analizi yapmıştır. Denetim raporlarında bildirilen KDK’ların BDS 701 standardının kapsamına uygun ve sektöre özel konulardan oluştuğu belirlenmiştir.

Aktaş ve Acar (2020), BIST 100 endeksindeki firmaların 2017 ve 2018 yıllarına ait denetim raporlarındaki KDK’larını denetimde önemlilik seviyesi kapsamında incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, “Karşılık, Koşullu Varlık/Yükümlülük”, “Finansal Araçlar” ve “Ertelenmiş Vergi Varlığı” hesapları gibi değerlemeye ilişkin kalemlerde raporlanan KDK’larda önemli artışlar gözlemlenmiştir. Önemlilik seviyesi çerçevesinde yapılan analizlerde ise ortalama yöntemine göre hesaplanan önemlilik seviyelerinin formül yöntemine göre hesaplanan önemlilik seviyelerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Arzova ve Şahin (2020), BIST 30, BIST 50 ve BIST 100 endekslerinde yer alan finans kuruluşlarının 2017 ve 2018 yılı bağımsız denetim raporlarında yer alan KDK’larını yorumlamışlardır. Analiz sonucunda 20 bağımsız denetim raporunda toplam 48 adet KDK’nın raporlandığı görülmüştür. En sık raporlanan KDK’ları ise emekli sandığı işlemleri, TFRS 9 standardının işletmelerde uygulanması ve kredi ve alacaklara ilişkin değer düşüklüğü karşılığıdır.

4. ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı, BİST’de işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarındaki KDK’ların denetçilerin yükümlülükleri bağlamında ele alınarak kilit denetim açıklamalarının incelenmesidir.

KDK'larla ilgili sektörel ayrımlar yapılmıştır. Ayrıca literatürde dört büyük denetim şirketi olarak anılan Ernst&Young, KPMG, Deloitte ve PwC'nin KDK sayısı ile diğer denetim şirketlerinin KDK sayısı karşılaştırılmıştır. Bağımsız denetim görüş türünün ve KDK sayılarının sektör bazında değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu amaçla borsada işlem gören, araştırma tarihimiz itibariyle, 31.12.2018 tarihli denetim raporu yayınlanmış olan 374 şirket araştırma kapsamına alınmıştır. Bu şirketlerin 9 tanesi bağımsız denetim raporunda KDK belirtmemiştir. Bu nedenle araştırma 365 şirket üzerinden yürütülmüştür. Kapsam dışı tutulan 9 şirketin 2'sinde denetçiler görüş bildirmekten kaçındığı için KDK açıklamasında bulunmamıştır. Şartlı veya olumsuz görüş verilen diğer 7 şirkette ise, denetçiler, KDK'ların açıklanması durumunda, açıklamanın olumsuz sonuçlar doğrulanabileceğini ve ortaya çıkacak olumsuz sonuçların kamu menfaatini aşabileceğini belirterek açıklama yapmamışlardır.

4.2. Araştırma Yöntemi ve Hipotezleri

Araştırmaya dahil edilen 365 şirketin KDK sayısı, denetimi yapan bağımsız denetim kuruluşu, denetim rapor görüş türü ve yer aldığı sektör bazında sınıflandırılması yapılmıştır. Daha sonra aşağıda yer alan hipotezler test edilmesi için Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis H Testi yapılmıştır. Araştırmanın amaçlarına göre oluşturulan hipotezler şunlardır:

Hipotez 1 Sektörler arasında KDK sayısı bakımından fark yoktur.

Hipotez 2 Dört büyük bağımsız denetim firmasının belirlediği KDK sayısı ile diğer bağımsız denetim firmalarının belirlediği KDK sayısı arasında anlamlı bir fark yoktur.

Hipotez 3 Denetçi görüşü, KDK sayısı açısından farklılık göstermez.

Hipotez testlerinde belirlenen değişkenler açısından gruplar karşılaştırırken iki grubun karşılaştırılmasında Mann-Whitney U Testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır.

4.3. Araştırma Bulguları

Araştırmanın amacı doğrultusunda denetim raporunu açıklayan şirketlerin denetim raporları incelenerek hangi KDK'ları belirlediğine yönelik olarak içerik analizi yapılmıştır. KDK açıklanan 365 denetim raporunda toplam 707 tane KDK belirlendiği tespit edilmiştir. Tablo 2'de araştırmaya konu olan şirketlerin sayıları, faaliyet gösterdiği sektör, raporlanan KDK sayısı ve şirket başına düşen KDK ortalamaları bulunmaktadır.

Tablo 2. Sektörler ve KDK Sayıları

Sektör	Şirket Sayısı	Raporlanan KDK Sayısı	KDK Ortalaması
İmalat	166	322	1,93
Finans	84	124	1,48
Holding	37	86	2,32
Toptancılık	29	50	1,72
Teknoloji	15	38	2,53
Ulaştırma	8	20	2,50
Elektrik	6	25	4,17
İnşaat	5	10	2,00
Maden	4	7	1,75
İdari	2	6	3,00
Gayrimenkul	2	7	3,50
Sağlık	2	4	2,00
Sigorta	2	2	1,00
Tarım	2	3	1,50
Hizmet	1	2	2,00
TOPLAM	365	707	1,94

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil edilen şirketler sayılarına göre sırasıyla en fazla imalat, finans, holding ve toptancılık sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Bu dört sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı 315 ve KDK sayısı ise 582’dir. En az KDK raporlayan sektör ise hizmet sektörüdür. Hizmet sektöründe sadece 1 şirket için 2 adet KDK raporlanmıştır.

KDK açıklanan 365 denetim raporunda en fazla faaliyet gösteren imalat, finans, holding ve toptancılık sektörlerindeki şirketler için raporlanan KDK’lar Tablo 3’de ele alınmıştır. Buna göre; bu dört sektör için en fazla raporlanan KDK’ların sırasıyla hasılatın muhasebeleştirilmesi, ticari alacakların geri kazanılabilirliği ve yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değer tespiti olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 3. Raporlanan Kilit Denetim Konularının İçeriğine İlişkin Frekans Dağılımı

Kilit Denetim Konuları	İmalat	Finans	 Holding	Toptancılık	Toplam
Hasılatın Muhasebeleştirilmesi	74	13	5	8	100
Ticari Alacakların Geri Kazanılabilirliği	62	2	16	8	88
Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Gerçeğe Uygun Değer Tespiti	8	29	13	3	53
Stoklar ve Değerlemesi	35	6	5	2	48
Maddi Duran Varlıkların Yeniden Değerleme Yöntemiyle Muhasebeleştirilmesi	31	-	-	7	38
Şerefiye ve Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğü	14	3	9	4	30
Finansal Alacaklarının Değer Düşüklüğü	-	26	-	-	26
TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının İlk Kez Uygulanması	-	18	3	-	21
Finansal Varlıklar/Yatırımların Değerlemesi	4	9	5	-	18
Maddi Duran Varlıkların ve Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesi	7	-	6	2	15
Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar Ve Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	8	-	5	-	13
Finansal Borçlar	6	3	-	1	10
İştiraklerdeki Paylara İlişkin Yatırımlar/Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	2	2	6	-	10
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerin Raporlanması	1	3	5	-	9
Finansman Kredileri Değer Düşüklüğü	-	6	2	-	8
Yatırım Teşviklerinden ve Geçmiş Yıl Zararlarından Oluşturulan Ertenilmiş Vergi Varlıkları	8	-	-	-	8
Borçlanma Maliyetlerinin Aktifleştirilmesi	7	-	-	-	7
Satış Primleri, Teşvikleri, İndirimleri	4	-	-	3	7
Emeklilik Haklarından Doğan Yükümlülükler/Kıdem Tazminatı Karşılıkları	5	-	-	-	5
Ertenilmiş Vergi Varlıklarının Geri Kazanılabilirliği	5	-	-	-	5
Ticari Borçlar	5	-	-	-	5
Eliminasyon İşlemleri	4	-	-	-	4
İlişkili Taraf İşlemleri	2	-	-	2	4
İşletme Birleşmeleri	-	-	-	4	4
Karşılıklar ve Koşullu Borçlar	3	-	-	1	4
İşletmenin Sürekliliği	1	1	1	-	3
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Yararlı Ömürleri Ve Amortismanı	3	-	-	-	3
Riskten Korunma Muhasebesi	3	-	-	-	3

Kilit Denetim Konuları	İmalat	Finans	 Holding	Toptancılık	Toplam
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	2	-	-	-	2
Exim Bank Reeskont Kredilerinin Değerlemesi	-	-	-	2	2
Faturala-Elde Tut İşlemlerinin Değerlendirilmesi	2	-	-	-	2
Gayrimenkul Satışından Doğan Alacaklar	-	-	-	2	2
Gelir Vergisi İndirimi	1	-	1	-	2
Gelirlerin Kaydedilmesi	2	-	-	-	2
Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanması	-	-	2	-	2
Ticari Alacaklar (Mutabakat Ve Reeskont)	2	-	-	-	2
Türev Finansal Araçlar	1	1	-	-	2
Üretim Miktarı Yöntemi İle Amortisman Hesaplamaları	2	-	-	-	2
Yatırımların Değer Düşüklüğü	1	1	-	-	2
Devam Etmekte Olan Vergi Davalarına İlişkin Koşullu Borçlar ve Açıklamalar	1	-	-	-	1
Dış Ticaret İşlemleri	-	-	-	1	1
Diğer Alacakların ve Peşin Ödenmiş Giderlerin Bakiyelerinin Doğrulanması	-	-	1	-	1
Dövizli İşlemler	1	-	-	-	1
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	1	-	-	-	1
İflas Erteleme Süreci ve İhtiyati Tedbir Kapsamında Borç Yapılandırılmaları	1	-	-	-	1
İş Ortaklıkları	-	-	1	-	1
Kiralama İşlemlerinden Alacaklara İlişkin Değer Düşüklüğü	-	1	-	-	1
Ortaklara Borçlar	1	-	-	-	1
Sabit Kıymet Satışları	1	-	-	-	1
Yapılmakta Olan Yatırımların Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklara Sınıflanması	1	-	-	-	1
Toplam	322	124	86	50	582

İmalat sektöründe faaliyet gösteren 166 şirket için belirlenen KDK sayısı 322 olup, hasılatın muhasebeleştirilmesi ise en fazla raporlanan KDK'dır. Finans sektöründeki şirketler için raporlanan 124 KDK arasından en fazla yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değer tespiti konuları raporlanmıştır.

Toptancılık sektöründeki şirketler için hasılatın muhasebeleştirilmesi ve ticari alacakların geri kazanılabilirliği, holdingler için ise ticari alacakların geri kazanılabilirliği denetçiler tarafından en çok belirlenen KDK'larıdır.

Denetçilerin denetim raporunda açıkladığı KDK'ları arasında hasılatın muhasebeleştirilmesi konusu öne çıkmaktadır. Bunun nedeni, hasılat standardının değişmesi olarak yorumlanabilir. Denetçilerin özellikle imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde hasılatın muhasebeleştirilmesi konusunu en çok önem arz eden konu olarak seçmelerinin nedeni, hasılatın ilgili döneme yansıtılmasının finansal tabloların gerçek durumunu ortaya koyması açısından önemli olmasıdır.

Yukarıda belirtilen hipotezlerin test edilmesi için öncelikle KDK sayıları değişkeninin normal dağılıma uygun olup olmadığının sınanması gerekmektedir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermemesi hipotezlerin test edilmesinde uygulanacak olan testlere karar vermedeki en önemli kriterdir. KDK sayısı için yapılan normallik sınaması sonuçları Tablo 4'de görülmektedir.

Tablo 4. Normallik Testleri

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Ortalama	İstatistik	df	Ortalama
KDK Sayısı	0,249	365	0,000	0,767	365	0,000

Tek değişkenli normallik için uygulanan yaygın analitik testler; Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk W testleridir. Yapılan testler sonucunda gerek Kolmogorov-Smirnov gerekse Shapiro-Wilk testleri açısından veriler normal dağılıma uygun değildir. Bu nedenle hipotezlerin test edilmesinde parametrik olmayan testlerin uygulanması gerekmektedir.

“Sektörler arasında KDK sayısı bakımından fark yoktur.” şeklinde oluşturulan hipotez 1'in test edilmesinde Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Bu hipotezin test edilmesinde, Tablo 2'de belirtilen sektörlerdeki şirket sayısı 30 ve altı olanlar diğer başlığı altında birleştirilmiştir. Buna göre, hipotezin doğrulanmasında imalat, finans, holding ve diğer sektörler olarak bir sınıflandırılma yapılmıştır. Diğer sektörler başlığı altında; toptancılık, teknoloji, ulaştırma, elektrik, inşaat, maden, idari, gayrimenkul, sağlık, tarım ve hizmet sektörleri yer almaktadır.

Tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) non-parametrik karşılığı olan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5. Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

İstatistik	KDK Sayısı
X ²	36,074
S.d.	3
p.	,000*

Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucunda, sektörler göre KDK sayılarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını iddia eden ($H_0: \mu_1 = \mu_2 \dots \mu_n$) hipotezin %95 güvenilirlikle reddedileceği görülmektedir. BİST’de işlem gören şirketlerin belirlenen KDK sayıları sektöre göre farklılık göstermektedir. Bağımsız denetim kuruluşları şirketin yer aldığı sektörün şartlarına, sektöre özgü hususlara veya gelişmelere ve finansal raporlamanın karmaşıklığına bağlı olarak şirketlerle ilgili KDK belirlemektedir. Bu nedenle KDK sayıları şirketlerin yer aldığı sektöre göre farklılaşmaktadır.

“Dört büyük bağımsız denetim firmasının belirlediği KDK sayısı ile diğer bağımsız denetim firmalarının belirlediği KDK sayısı arasında anlamlı bir fark yoktur” şeklinde oluşturulan Hipotez 2’nin sınanması için gerçekleştirilen ve t-testinin non-parametrik karşılığı olan Mann Whitney-U testi sonuçları Tablo 6’de verilmiştir.

Tablo 6. Mann Whitney-U testi Sonuçları

İstatistikler	KDK Sayısı
Mann-Whitney U	14284,500
Z	-2,641
p.	,008*

Hipotezinin sınanması için gerçekleştirilen Mann Whitney-U testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla dört büyük denetim firmasının raporladığı KDK sayıları ile diğer bağımsız denetim firmalarının belirlediği KDK sayısı arasında anlamlı bir farkın olduğu %95 güvenilirlikle ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7’de dört büyük denetim firması ile diğer denetim firmalarının KDK sayısı ve denetlenen şirket sayıları görülmektedir.

Tablo 7. Denetim Şirketlerine Göre KDK Sayıları

	Denetim Şirketi	Denetlenen Şirket	KDK Sayısı	Ortalama
KDK Sayısı	Dört Büyük Denetim Şirketi	207	365	1,75
	Diğer Denetim Şirketleri	158	342	2,16
	Toplam	365	707	1,93

Denetlenen şirket başına KDK sayısı ortalaması dört büyük denetim şirketi için 1,75'dir. Diğer denetim kuruluşları toplam 158 işletmeyi denetlemiş, ortalama 2,16 KDK tespit etmiştir. Dört büyük denetim şirketleri dışındaki şirketler ortalama olarak daha fazla KDK açıklamışlardır.

“Denetçi görüşü, KDK sayısı açısından farklılık göstermez” şeklindeki hipotez 3'ün test edilmesi için gerçekleştirilen non-parametrik testlerden Mann Whitney-U testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Mann Whitney-U testi Sonuçları

İstatistikler	KDK Sayısı
Mann-Whitney U	6368,000
Z	-,114
p.	,909

Tablo 8 incelendiğinde KDK sayısı açısından grup ortalamaları arasındaki farkın önemsiz olduğunu iddia eden hipotezin %95 güvenlilikle reddedilemeyeceği görülmektedir ($p:0,909 \geq 0,05$). Dolayısıyla denetçi görüş türüne göre KDK sayılarının farklılaşmadığı %95 güvenlilikle ortaya çıkmaktadır. Denetçi görüşü, KDK sayısı açısından farklılık göstermemektedir. KDK sayısının nicel büyüklüğünü denetçi görüş türünü etkilememektedir.

Tablo 9. Denetçi Görüşü Türüne Göre KDK Sayıları

	Denetçi Görüş Türü	Şirket Sayısı	KDK Sayısı	Ortalama
KDK Sayısı	Olumlu	326	628	1,92
	Şartlı	39	72	1,84
	Toplam	365	707	1,93

Tablo 9'da görüldüğü üzere BİST'de işlem gören bağımsız denetim raporu yayınlanmış 365 şirketin 326'sı için olumlu görüş verilmiş ve ortalama 1,92 KDK sayısı tespit edilmiştir. Şartlı görüş verilen şirket sayısı 39 olup, KDK sayısı ortalaması 1,84'dür.

5. DEĞERLENDİRME

Çalışmamızda BİST'de işlem gören 31.12.2018 tarihi itibarıyla KDK belirtilen 365 denetim raporlarında, toplam 707 tane KDK'ların açıklandığı tespit edilmiştir. Şirketler açıklanan KDK sayılarına göre sırasıyla en fazla imalat, finans, holding ve toptancılık sektörlerinde faaliyet

göstermektedir. Bu dört sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı 315 ve KDK sayısı ise 582'dir. Araştırma sonucumuza göre, BİST'de işlem gören şirketlerde belirlenen KDK sayıları sektöre göre farklılık göstermektedir.

En fazla belirlenen KDK'ların sırasıyla hasılatın muhasebeleştirilmesi, ticari alacakların geri kazanılabilirliği ve yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değer tespiti olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucumuz; Gökgez (2018)'in BİST'de işlem gören 2017 yılına ilişkin 140 denetim raporlarında en çok belirlenen KDK'larını sıraladığı çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

Kavut ve Güngör (2018) ile Akdoğan ve Sümbül (2019)'ün BİST-100 şirketlerinin 2017 faaliyet yılı bağımsız denetim raporlarında bildirilen KDK'larla ilgili çalışmalarından farklı olarak araştırmamız, BİST'de farklı sektörlerde işlem gören şirketler üzerine yürütülmüştür. Sektör bazında KDK sayıları ve konuları sıralanmıştır. Buna göre; imalat sektöründe faaliyet gösteren 165 şirket için belirlenen KDK sayısı 322 ve hasılatın muhasebeleştirilmesi ise en fazla raporlanan KDK'dır. Bu sonuç, Uzay ve Köylü (2018) ile Çağırın ve Varıcı (2019) tarafından BİST imalat sektöründe 2017 yılında faaliyet gösteren şirketler için yapılan çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

Finans sektöründeki şirketler için raporlanan 124 KDK arasından en fazla finansal alacakların değer düşüklüğü ve yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değer tespiti konuları raporlanmıştır. Toptancılık sektöründeki şirketler hasılatın muhasebeleştirilmesi ve ticari alacakların geri kazanılabilirliği, holdingler ise finansal varlıkların ve yatırımların değerlendirilmesi konuları denetçiler tarafından KDK olarak belirlenmiştir.

Denetim şirketi türü bağlamında, KDK sayısı karşılaştırıldığında, dört büyük denetim firması ile diğer denetim firmaları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dört büyük denetim şirketi toplam 207 şirket denetlemiş ve 365 KDK tespit etmişlerdir. Dört büyük denetim şirketi dışındaki denetim şirketleri 158 şirket denetlemiş, 342 KDK tespit etmişler ve şirket sayısı başına ortalama olarak daha fazla KDK ortaya koymuşlardır. Denetlenen şirket başına KDK sayı ortalaması, dört büyük denetim şirketi için 1,75'dir. Dört büyükler dışındaki diğer denetim kuruluşları ortalama 2,16 adet KDK belirlemişlerdir. Sierra-Garcia ve diğerleri (2019) ve Vik (2017), yapmış oldukları araştırmalarda, büyük denetim şirketlerinin kendi arasında, KDK açıklama hususunda fark olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmalardan farklı olarak çalışmamızda dört büyük denetim şirketi ile diğer denetim şirketleri karşılaştırılmıştır.

Araştırma sonucuna göre; denetçi görüşü, KDK sayısı açısından farklılık göstermemektedir. 365 şirketin 326'sı için olumlu görüş verilmiş ve ortalama 1,92 KDK sayısı tespit edilmiştir. Şartlı görüş verilen şirket sayısı 39 olup, KDK sayısı ortalaması 1,84'dür. Ulaşılan sonuçlar, Çağırın ve Varıcı (2019) ile Kavut ve Güngör (2018)'ün çalışmalarını desteklemektedir.

Araştırmada, BİST’de farklı sektörlerde işlem gören şirketlerin 31.12.2018 tarihi itibarıyla bağımsız denetim raporlarındaki KDK sayıları ile KDK açıklamalarının sektörler, denetim firmaları ve denetim görüş türleriyle karşılaştırması yapılmıştır. Farklı sektörler ve farklı denetim şirketleri karşılaştırması, finansal tablo kullanıcıları açısından temel risk alanları ortaya çıkarmaya yardım etmektedir.

6. SONUÇ

Bu çalışma, BİST’de faaliyet gösteren, araştırma tarihi itibarıyla denetim raporları yayınlamış tüm şirketler üzerinde yürütülmüştür. Şirketlerin, 31.12.2018 tarihli denetim raporları esas alınmış ve bu denetim raporlarında yer alan KDK’lar incelenmiştir.

İncelemelerimiz sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- BİST’de işlem gören şirketlerin belirlenen KDK sayıları sektöre göre farklılık göstermektedir.
- Dört büyük denetim firmasının raporladığı KDK sayıları ile diğer bağımsız denetim firmalarının belirlediği KDK sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.
- Bağımsız denetçi görüş türü KDK sayısı açısından farklılık göstermemektedir.

Araştırmamız, farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin yer aldığı en geniş kapsamlı çalışmadır. Geniş kapsamlı verilerin incelenmesi, sektörler arasında KDK’ları açıklamaları açısından karşılaştırma yapmaya imkân tanımıştır. Ayrıca, kapsamlı veri, denetim görüşü ve KDK sayısı bakımından mukayese yapma fırsatı sağlamıştır. Finansal bilgi kullanıcıları açısından sektörel olarak riskli alanlar ortaya konulmuştur.

Araştırma sadece bir yılla sınırlı tutulmuştur. Uygulamanın başladığı, 2016 ve 2017 yıllarının incelemeye dahil edilmesi uygulamanın seyri bakımından önemli veriler ortaya koyabilecektir. Ayrıca KDK raporlanan bağımsız denetim raporlarının nitel analiz yöntemiyle incelenerek, KDK’larını ifade etme şekli açısından benzerlik, kelime sayısı, tekrar durumları tespit edilebilecektir.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve de finansal destek alınmamıştır.

AUTHORS’ DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. ve Bülbül, S. 2019. “Bağımsız Denetçi Raporlarında Kilit Denetim Konularının Bildirilmesinde BIST 100 Şirketlerindeki İlk Uygulama Sonuçlarının Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma”, Muhasebe ve Denetime Bakış, 18(56), 1-24.
- Aktaş, R. ve Merve, A. 2020. “Bağımsız Denetimde Önemlilik Perspektifinden Kilit Denetim Konuları: BIST 100 Uygulaması”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 38(2), 185-214.
- Arzova, S.B. ve Şahin, B.Ş. 2020. “ISA 701 (BDS) Kilit Denetim Konuları: BIST 30, BIST 50 ve BIST 100 Endekslerinde Yer Alan Finans Kurumlarına Yönelik Analiz”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 20(60), 75-94.
- BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi. Raporunda Bildirilmesi.
- Bedard, J., Gonthier-Besacier, N. ve Schatt, A. 2014. “Analysis of the Consequences of the Disclosure of Key Audit Matters in the Audit Report”, <http://www.hec.unil.ch/documents/seminars/dcc/1946>. (Erişim Tarihi: 25.04.2020)
- Cordoş, G. ve Fülöp, M. 2015. “Understanding Audit Reporting Changes: Introduction of Key Audit Matters”. Accounting and Management Information Systems, 14(1), 128-152.
- Çağırın, F.K. ve Varıcı, İ. 2019. “Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Çerçevesinde Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul’daki İşletmelerin Denetim Raporları Üzerine Bir Analiz”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 22(1), 193-208.
- Doğan, A. 2018. “Bağımsız Denetimde Yeni Bir Yaklaşım: Kilit Denetim Konuları”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(1), 65-89.
- Gökgöz, A. 2018. “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi ve Borsa İstanbul’da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma”, Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 4(2), 126-138.
- International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). 2011. Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change.
- İşseveroğlu, G. 2019. “Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konuları: BİST Sigorta Şirketlerinin 2017-2018 Yılları Analizi”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 84(1), 49-64.
- Kavut, F. L. ve Güngör, N. 2018. “Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları: BİST-100 Şirketlerinin 2017 Yılı Analizi”, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, 16(59), 59-70.

- Koehler, A., Ratzinger-Sakel, N.V. ve Theis, J. 2016. "The Effects of Key Audit Matters on the Auditor's Report's Communicative Value: Experimental Evidence from Investment Professionals and Non-Professional Investors", Graduate Theses and Dissertations, University of South Florida Scholar Commons, Florida.
- Li, H. 2017. The Benefit of Adding Key Audit Matters to the Auditing Report, 2nd International Conference on Education, Management Science and Economics, Atlantis Press.
- Li, H., Hay, D. ve Lau, D. 2019. "Assessing the Impact of the New Auditor's Report", Pacific Accounting Review, 31(1), 110-132.
- Masdor, N. ve Shamsuddin, A. 2018. "The Implementation of ISA 701-Key Audit Matters: A Review", Global Business and Management Research, 10(3), 1007-1115.
- Pinto, I. ve Morais, A.I. 2018. "What Matters in Disclosures of Key Audit Matters: Evidence from Europe", Journal of International Financial Management and Accounting, 30(2), 1-18.
- Public Company Accounting Oversight Board. 2013. Proposed Auditing Standards.
- Public Company Accounting Oversight Board. 2017. AS3101: The Auditor's Report on an Audit of Financial Statements When the Auditor Expresses an Unqualified Opinion.
- Sierra-Garcia, L., Gambetta, N., Garcia-Benau, M.A. ve Orta-Perez, M. 2019. "Understanding the Determinants of the Magnitude of Entity-Level Risk and Account-Level Risk Key Audit Matters: The Case Of The United Kingdom", The British Accounting Review, 51(3), 227-240.
- Sirois, L.P., Bédard, J. ve Bera, P. 2018. "The Informational Value of Key Audit Matters in the Auditor's Report: Evidence from an Eye-Tracking Study", Accounting Horizons, 32(2), 141-162.
- Sneller, L., Bode, R. ve Klerkx, A. 2017. "Do IT Matters Matter? IT-related Key Audit Matters in Dutch Annual Reports", International Journal of Disclosure and Governance, 14(2), 139-151.
- Uzay, Ş. ve Köylü, Ç. 2018. "Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 52(1), 47-70.
- Vik, C. ve Walter, M. C. 2017. "The Reporting Practices of Key Audit Matters in the Big Five Audit Firms in Norway", Master's Thesis, BI Norwegian Business School, Oslo.